

Europos Sąjungos
Taryba

Briuselis, 2021 m. sausio 20 d.
(OR. en)

5487/21

ECOFIN 56
UEM 15

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

nuo:	Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo direktorė Martine DEPREZ
gavimo data:	2021 m. sausio 20 d.
kam:	Europos Sąjungos Tarybos generaliniam sekretoriui Jeppe TRANHOLMUI-MIKKELSENI
Komisijos dok. Nr.:	COM(2021) 32 final
Dalykas:	KOMISIJOS KOMUNIKATAS „Europos ekonomikos ir finansų sistemos atvirumo, tvirtumo ir atsparumo didinimas“

Delegacijoms pridedamas dokumentas COM(2021) 32 final.

Pridedama: COM(2021) 32 final

Briuselis, 2021 01 19
COM(2021) 32 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
CENTRINIAM BANKUI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI**

Europos ekonomikos ir finansų sistemos atvirumo, tvirtumo ir atsparumo didinimas

1. ĮVADAS

Pirmininkės U. von der Leyen vadovaujama geopolitinė Komisija siekia sustiprinti Europos Sąjungos (ES) vaidmenį pasaulio arenoje. Geopolitinis kontekstas per pastaruosius dešimtmečius pakito, įvyko didelių technologinių ir visuomenės pokyčių. Pasaulio ekonomikoje formuojasi vis daugiau galios centrų, todėl trumpalaikis pavieniams jos dalyviams svarbių vienašalių tikslų siekimas gali pakenkti veiksmingam daugiašaliui bendradarbiavimui.

2020 m. gegužės mėn. Komisijos komunikate „Proga Europai atsigauti ir paruošti dirvą naujai kartai“¹ buvo akcentuojama, kad Europos Sąjungai būtina įgyti ir išlaikyti **atvirą strateginį savarankiškumą**. Europos Sąjungai tenka svarbus vaidmuo formuojant pasaulinio valdymo sistemą ir plėtojant abipusiškai naudingus dvišalius santykius, kartu apsisaugant nuo nesąžiningos ir kenksmingos praktikos. Tai glaudžiai susiję su ES įsipareigojimu užtikrinti atsparesnę ir atviresnę pasaulio ekonomiką, sklandžiai veikiančias tarptautines finansų rinkas ir taisyklėmis grindžiamą daugiašalę sistemą.

Šiame komunikate išdėstyta, kaip ES gali sustiprinti savo atvirą strateginį savarankiškumą makroekonomikos ir finansų srityse **plėtodama tarptautinį euro vaidmenį, stiprindama ES finansų rinkų infrastruktūras, gerindama ES sankcijų režimų įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą**, taip pat didindama ES atsparumą neteisėto trečiųjų valstybių vienašalių sankcijų ir kitų priemonių² eksteritorialaus taikymo poveikiui. Šis komunikatas yra platesnio veiksmų, kuriais siekiama stiprinti ES atvirą strateginį savarankiškumą ir atsparumą, rinkinio dalis³.

Visų pirma, sustiprinus tarptautinį euro vaidmenį ekonomika būtų apsaugota nuo užsienio valiutos kurso sukrėtimų, sumažėtų priklausomybė nuo kitų valiutų ir būtų užtikrintos mažesnės sandorių, finansavimo išlaidos bei rizikos valdymo išlaidos. Be to, tai padėtų siekti bendrų pasaulinių tikslų, kaip antai tarptautinės pinigų sistemos atsparumo, stabilesnės ir labiau diversifikuotos pasaulinės valiutų sistemos, platesnio pasirinkimo rinkos dalyviams – visai tai padėtų mažinti pasaulio ekonomikos pažeidžiamumą.

Euras yra stabili ir patikima valiuta, taigi, jis jau dabar atlieka svarbų vaidmenį už ES ir euro zonos ribų. Vykdamt pasaulinius mokėjimus euras yra antra pagal naudojimą valiuta.

¹ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Proga Europai atsigauti ir paruošti dirvą naujai kartai“ (COM(2020) 456).

² Eksteritorialiomis priemonėmis paprastai laikomos įstatymų ar kitų teisės aktų galią turinčios priemonės, kurias siekiama taikyti už tam tikros valstybės teritorijos ribų ir nesant pakankamo ryšio su ta kita šalimi.

³ Šį rinkinį sudaro prekybos politikos peržiūra, bendras komunikatas dėl didesnio Europos įnašo į taisyklėmis grindžiamą daugiašališkumą, atnaujinta pramonės strategija bei skaitmeninės strategijos ir nauja ES ir JAV pasaulinių pokyčių darbotvarkė. Komisijos 2021 m. strateginio prognozavimo ataskaitoje bus pateikta ilgalaikė kompleksinė Europos atviro strateginio savarankiškumo stiprinimo prognozė.

2020 m. lapkričio mėn. eurais atlikta apie 38 proc. pasaulinių mokėjimų⁴. Šiuo metu apie 20 proc. pasaulinių užsienio valiutų atsargų laikoma eurais⁵.

Antra, sklandžiai veikiantis finansų sektorius yra svarbus ne tik kalbant apie Europos ekonomikos aprūpinimą finansais ir investicijomis – tai esminis veiksnys, kuris lemia ES verslo ir piliečių klestėjimą pasaulio mastu. Be to, tai labai svarbi priemonė, kuria aktyviai skatinama diegti inovacijas skaitmeninėje ekonomikoje, taip pat vykdyti žaliąją pertvarką, kaip nurodyta Europos žaliajame kurse⁶. Iš ES išstojus Jungtinei Karalystei (JK), kuri buvo vienas iš pagrindinių finansų centrų, išaugo būtinybė toliau plėtoti Sąjungos kapitalo rinkas. Trečia, siekti ES atviro strateginio savarankiškumo ir atsparumo tikslo padės spartesnis, griežtesnis ir veiksmingesnis ES sankcijų⁷ įgyvendinimas ir vykdymo užtikrinimas, taip pat griežtesnė kovos su neteisėtu trečiųjų valstybių vienašalių sankcijų ir kitų priemonių eksteritorialiu taikymu politika. ES užsienio politikos priemonių rinkinio tobulinimas glaudžiai susijęs su euro tarptautiniu vaidmeniu ir finansų sektoriaus atsparumu, nes tai leidžia ES visomis turimomis priemonėmis ginti savo interesus tarptautiniu mastu ir propaguoti savo vertybes.

COVID-19 sukelta krizė turėjo įvairių pasekmių. Visų pirma, krizės metu išryškėjo potencialūs daugiavaliutės tarptautinės finansų sistemos, kuri pajėgtų geriau apsaugoti nuo finansinės įtampos ir rizikos stabilumui, privalumai. Antra, per krizę sumažėjus ES įmonių vertei išaugo pavojus, kad gali būti agresyviai perimtos tam tikros strateginės svarbos ES bendrovės, o tai kelia technologinių žinių praradimo ir įvairių vertės grandinių veikimo sutrikimo riziką.

Tačiau pandemija atskleidė ir stipriąsias ES puses. ES parengė suderintą atsaką į krizę ir jos ekonominius padarinius. Siekdama paremti ekonomikos atsigavimą ir padėti modernesnės bei tvaresnės ES pagrindus, ilgalaikio biudžeto ir iniciatyvos „Next Generation EU“ pagrindu ES parengė didžiausią lig šiol paskatų paketą. Šiuo atsaku į krizę didinamas ES atsparumas, suteikiama daugiau tikrumo rinkoms ir ekonominės veiklos vykdytojams, skatinamas investuotojų pasitikėjimas ES ir euru.

Be to, įgyvendindama šį atsaką ES tampa svarbia finansų rinkų dalyve. Siekdama padėti apsaugoti darbo vietas ir išlaikyti darbuotojus, iki 2020 m. lapkričio mėn. Komisija pagal priemonę SURE jau išleido tris socialinio poveikio obligacijų emisijas, kurių vertė siekia 39,5 mlrd. EUR (bendra numatyta suma – 100 mlrd. EUR). Investuotojų susidomėjimas šiomis priemonėmis buvo labai didelis, jį atspindėjo ir stiprus Sąjungos obligacijų kredito reitingas. Priemonei „Next Generation EU“ finansuoti 2021–2026 m. laikotarpiu Komisija Sąjungos vardu kapitalo rinkose pasiskolins iki 750 mlrd. EUR. Šios emisijos suteikia galimybę nustatyti tarptautiniams investuotojams, kurie siekia investuoti į eurais išreikštą turtą, bendrą atskaitos tašką (pelnungumo kreivę).

⁴ 2020 m. gruodžio mėn. SWIFT ataskaita *RMB Tracker, Live and delivered, MT 103 and MT 202 (Customer initiated and institutional payments)*, išskyrus mokėjimus euro zonoje.

⁵ Europos Centrinis Bankas, 19-oji metinė ataskaita „Tarptautinis euro vaidmuo“ (2020 m. birželio mėn.), paskelbta <https://www.ecb.europa.eu/pub/ire/html/ecb.ire202006~81495c263a.en.html>.

⁶ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos žaliasis kursas“ (COM(2019) 640).

⁷ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 215 straipsnyje jos nurodytos kaip „ribojančios priemonės“.

2. TVIRTESNĖS ES PAGRINDAS

Atsparios ES pagrindas – didelė integruota vidaus rinka, grindžiama tvirtais ekonomikos principais, patikima bei nuspėjama teisine sistema ir teisinės valstybės principu. Tačiau ES turi veiksmingiau naudotis savo santykiniais pranašumais šiose srityse ir juos puoselėti už savo ribų.

Pagrindinis ES atviro strateginio savarankiškumo tikslas – apsaugoti ir plėtoti bendrąją rinką, kuri palaiko euro ir ES atvirumą prekybos ir investavimo veiklai su likusiu pasauliu. Bet kuria politika, kuria gerinamas bendrosios rinkos veikimas, plėtojamos finansų rinkos ir didinamas jų likvidumas, remiamas ekonomikos augimas ir užtikrinamas finansinis ir fiskalinis stabilumas, didinama ir ES geostrateginė bei ekonominė įtaka. Kaip tokios politikos pavyzdį galima paminėti ES pasirengimo būsimiems uždaviniams politiką, visų pirma politiką, kuria ES ir už jos ribų remiama skaitmeninė ekonomika ir žalioji pertvarka, įmonėms ir fiziniams asmenims atveriamos tvaraus augimo galimybės ir užtikrinamas didesnis veiksmingumas.

Siekiant stiprinti bendrąją rinką Europos ekonomikai būtinas veiksmingesnis interneto ryšys, aktyvesnis pramonės ir technologijų sektoriaus dalyvavimas strateginėse srityse, kaip antai dirbtinio intelekto, superkompiuterijos ir debesijos srityse. Ekonomikos labai Europos Sąjunga taip pat turi išnaudoti galimybes kurdama bendras Europos duomenų erdves, debesijos infrastruktūrą ir paslaugas. Vienas iš pagrindinių ES atsparumą lemiančių veiksnių yra skaitmeninė finansų pertvarka; šis procesas priklauso nuo ES reglamentavimo sistemos, kuria sudaromos geresnės sąlygos inovacijoms, skatinami duomenimis grindžiami finansai ir remiamas kibernetinis atsparumas. Be to, labai svarbi finansų sektoriaus motyvavimo priemonė bus ES vykdoma finansų rinkų žalinimo ir tvaresnių finansų užtikrinimo, be kita ko, didinant ES taksonomijos skaidrumą, veikla.

ES gerokai patobulino savo institucinę struktūrą nuo 2008 m. pasaulinės finansų krizės ir vėliau kilusios valstybių skolos krizės laikų, todėl euro zona tapo patrauklesnė užsienio investuotojams. ES toliau stiprino ir plėtojo ekonominę ir pinigų sąjungą (EPS), grindžiamą sklandžia ekonominės politikos koordinavimo sistema ir veiksminga bei stabilia finansų sistema. Pastaroji sistema apima: bankų sąjungą – stiprinama ir unifikuojama bankų priežiūra ir krizių valdymas euro zonoje; kapitalo rinkų sąjungą – suteikiama platesnė prieiga prie kapitalo ir didinama kapitalo judumo apimtis Europos Sąjungoje; Europos stabilumo mechanizmo kūrimą ir tolesnį jo stiprinimą – teikiama finansinė parama euro zonos valstybėms narėms, kad euro zonoje būtų išvengta krizių. Visose šiose srityse padaryta daug pažangos. Tačiau tolesnės integracijos į šias itin svarbias sritis potencialas dar nėra iki galo išnaudotas. Kaip vienus iš svarbių darbų, kuriuos dar būtina atlikti, galima paminėti, pavyzdžiui, Europos indėlių garantijų sistemos sukūrimą, mažųjų ir vidutinių įmonių patekimo į kapitalo rinkas supaprastinimą, palankesnių sąlygų vykdyti ilgalaikes investicijas sudarymą ir nemokumo sistemų konvergenciją visoje Sąjungoje. Be to, pertvarkymo sistemos patikimumą didintų spartus Bendro pertvarkymo fondo finansinio stabilumo stiprinimo priemonės įgyvendinimas ir priemonių likvidumui pertvarkymo atveju užtikrinti plėtojimas.

1 svarbus veiksmas. Bankų sąjungos sukūrimas ir tolesnė didelė pažanga kapitalo rinkų sąjungos srityje, siekiant didinti ES atsparumą ir plėtoti ekonominę ir pinigų sąjungą.

Kilo naujų uždavinių. COVID-19 pandemija visų pirma yra žmonijos tragedija, daranti ilgalaikį poveikį žmonėms ir visuomenei. Be to, ji gali palikti ilgai negyjančių randų

Europos ir pasaulio ekonomikoje. Todėl ES remia naują – tvirtesnę ir tvaresnę – ekonomikos modelį. Jungtinei Karalystei išstojus iš ES kilo neišvengiama būtinybė ir atsirado proga plėtoti vidaus rinkos infrastruktūras. Šiems klausimams spręsti skirtos priemonės turi būti grindžiamos augimą ir veiksmingumą skatinančia politika ir juos palaikančiomis sistemomis.

Reaguodama į COVID-19 pandemiją, ES inicijavo precedento neturintį ekonomikos gaivinimo planą „Next Generation EU“. Stambiausia šio gaivinimo plano programa yra Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė, pagal kurią valstybėms narėms numatyta didžiausia 672,5 mlrd. EUR paskolų suma, kad jos galėtų finansuoti reformas ir investicijas. Nacionaliniuose ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose numatytos investicijos ir reformos padės valstybėms narėms pasinaudoti žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos teikiamomis galimybėmis, taip pat spręsti pagrindines ekonomines ir socialines problemas, nustatytas pagal ES ekonomikos politikos valdymo ir koordinavimo sistemą. Pagal priemonę „Next Generation EU“ išleidus aukštos kokybės obligacijų eurais gerokai sustiprės ES kapitalo rinkos ir padidės jų likvidumas, taip pat išaugs šių rinkų ir euro patrauklumas investuotojams. Be to, ES obligacijų emisija, pasitarnaudama kaip subalansuotų portfelių mažos rizikos komponentas ir atsargų valiuta⁸, galėtų į ES pritraukti daugiau investuotojų.

Komisija taip pat paskelbė atnaujintą Kapitalo rinkų sąjungos veiksmų planą⁹, ES mažmeninių mokėjimų strategiją¹⁰ ir Skaitmeninių finansų strategiją¹¹. 2021 m. pradžioje Komisija priims atnaujintą tvaraus finansavimo strategiją. Kapitalo rinkų gaivinimo priemonių rinkiniu¹² buvo iš dalies pakeistos ES kapitalo rinkos taisyklės, siekiant padėti ES bendrovėms pritraukti kapitalo viešosiose rinkose, didinti bankų skolinimo pajėgumą ir skatinti investicijas COVID-19 krizės metu. Sudaryti geresnes sąlygas skolinti ekonomikai siekiama ir Banko paslaugų dokumentų rinkiniu¹³.

Finansų rinkoms taip pat tenka svarbus vaidmuo siekiant ES klimato ir aplinkos sričių tikslų. Europos žaliojo kurso ir ES energetikos ir klimato politikos tikslų¹⁴ įgyvendinimas

⁸ Taip pat žr. Komisijos tarnybų darbinio dokumento „Euro zonos ekonomikos analizė“ (SWD(2020) 276), pateikto su rekomendacija dėl Tarybos rekomendacijos dėl euro zonos ekonominės politikos (COM(2020) 746), 5 skyrių.

⁹ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kapitalo rinkų sąjunga žmonėms ir įmonėms. Naujas veiksmų planas“ (COM(2020) 590).

¹⁰ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES mažmeninių mokėjimų strategija“ (COM(2020) 592).

¹¹ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl ES skaitmeninių finansų strategijos (COM(2020) 591).

¹² Šiuo rinkiniu kapitalo rinkoms sudaromos geresnės sąlygos remti Europos įmones, kad jos atsigauntų po krizės. Šis rinkinys apima tikslinius kapitalo rinkos taisyklių, visų pirma Reglamento (ES) 2017/2401, Reglamento (ES) 2017/2402, Reglamento (ES) 2017/1129 ir Direktyvos 2014/65/ES, pakeitimus.

¹³ Šiuo dokumentų rinkiniu siekiama užtikrinti, kad bankai galėtų toliau skolinti lėšas, reikalingas ekonomikai remti ir dideliu koronaviruso ekonominiam poveikiui sušvelninti. Šį rinkinį sudaro Aiškinamasis komunikatas dėl ES apskaitos ir prudencinių taisyklių sistemų (COM(2020) 169) ir specialūs ES bankininkystės taisyklių, visų pirma Reglamento (ES) Nr. 575/2013 ir Reglamento (ES) Nr. 648/2012, pakeitimai, kuriais siekiama greito problemos sprendimo.

¹⁴ 2020 m. rugsėjo mėn. Komisija pateikė pasiūlymą išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį iki 2030 m. sumažinti bent 55 proc. ir pakoreguoti dabartinį išmetamo ŠESD kiekio mažinimo scenarijų,

lems didelius ES prekybos energetikos produktais pokyčius, o šie paskatins naujų rinkų, kaip antai vandenilio rinkos, formavimąsi, taip pat didins atsinaujinančiųjų išteklių energijos ir kitų technologijų, kurios itin svarbios žaliajai pertvarkai ir ES energetiniam saugumui, tvirtų strateginių tiekimo grandinių poreikį. Šiai ekonomikos pertvarkai įgyvendinti reikės didelių viešojo ir privačiojo sektorių investicijų, be to, investicijų srautus reikės nukreipti į tvarius projektus.

Remdamasi šiomis politikos kryptimis, ES turi imtis papildomų tikslinių veiksmų pagal šiuos tris ramsčius:

- stiprinti tarptautinį euro vaidmenį, užmegzdama ryšius su trečiųjų valstybių partneriais tam, kad būtų skatinamas euro, eurais išreikštų priemonių ir lyginamųjų standartų naudojimas, būtų šalinamos euro naudojimo pasaulio mastu kliūtys ir stiprinamas euro, kaip tarptautinės pasirinktosios valiutos, statusas energetikos ir biržos prekių sektoriuose;
- toliau plėtoti ES finansų rinkos infrastruktūras ir didinti jų atsparumą, taip pat ir bet kokiam trečiųjų valstybių eksteritorialiam sankcijų ir kitų priemonių taikymui;
- toliau skatinti vienodą pačios ES sankcijų įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą.

3. EURO TARPTAUTINIO VAIDMENS STIPRINIMAS

Euras yra vienas pagrindinių ES integracijos ir savarankiškumo simbolių ir priemonių. Juo atliekami atsiskaitymai už prekes ir paslaugas, vykdomi valiutos keitimo, paskolų ir kapitalo rinkos sandoriai. Be to, eurais išrašomos sąskaitos, jie naudojami kaip kaupimo priemonė už euro zonos ribų ir kaip atsargų valiuta. 2018 m. gruodžio mėn. komunikate „Tarptautinio euro vaidmens stiprinimas“¹⁵ nustatyti pagrindiniai veiksmai, kuriais turi būti remiamas tarptautinis šios bendros valiutos vaidmuo. Prie to komunikato pridėta Rekomendacija dėl tarptautinio euro vaidmens energetikos srityje¹⁶, o vėliau buvo surengtos penkios sektorių konsultacijos dėl euro vaidmens užsienio valiutų rinkose, energetikos sektoriuje, žaliavų rinkose, prekyboje žemės ūkio ir maisto prekėmis bei transporto sektoriuje¹⁷.

Vertinant pinigų politikos įgyvendinimo požiūriu, platesnis euro naudojimas gali būti naudingas tuo, kad, pavyzdžiui, iš pinigų emisijos gaunamos senjoražo pajamos, didinamas piniginis savarankiškumas, pinigų politika turi didesnę poveikį pasaulio mastu. Dėl platesnio euro naudojimo taip pat sumažėtų sandorių, rizikos valdymo ir finansavimo

kad iki 2050 m. pavyktų neutralizuoti poveikį klimatui. Pasiūlymas pateiktas komunikate „Platesnis Europos 2030 m. klimato srities užmojis. Investavimas į neutralaus poveikio klimatui ateitį žmonių labui“ (COM(2020) 562). Daugiau informacijos žr. https://ec.europa.eu/clima/policies/eu-climate-action_lt.

¹⁵ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai (Euro zonos aukščiausiojo lygio susitikimui), Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Tarptautinio euro vaidmens stiprinimas“ (COM(2018) 796), žr. https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication_-_towards_a_stronger_international_role_of_the_euro.pdf.

¹⁶ Komisijos rekomendacija dėl tarptautinio euro vaidmens energetikos srityje (C(2018) 8111 *final*) ir prie jos pridėtas Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Tarptautinio euro vaidmens stiprinimas energetikos srityje“ (SWD(2018) 483).

¹⁷ Visų šių penkių tikslinių konsultacijų rezultatai buvo apibendrinti Komisijos tarnybų darbiniame dokumente „Tarptautinio euro vaidmens stiprinimas. Konsultacijų rezultatai“ (SWD(2019) 600).

išlaidos, taip pat būtų ribojamas užsienio valiutų kurso šuolių poveikis¹⁸. Šie privalumai, panašu, nusveria išlaidas, kurios, pavyzdžiui, būtų patiriamos, jei, susiklosčius nepalankioms sąlygoms, būtų daromas spaudimas didinti valiutos kursą. Be to, tvirtesnis euro vaidmuo padėtų užtikrinti didesnę sistemos stabilumą, nes taip būtų pajvairinama pasaulinė valiutų sistema ir sušvelninami asimetrinių sukrėtimų, visų pirma susijusių su trečiųjų valstybių pinigų politika, padariniai. Sklandus likvidumo susitarimų, kaip antai su trečiosiomis valstybėmis vykdomų apsigėitimo sandorių ir taikomų atpirkimo priemonių, veikimas padeda Europos Centriniam Bankui (ECB) siekti tikslo užtikrinti kainų stabilumą, neleidžia, kad dėl euro likvidumo nepakankamumo kiltų pavojus finansiniam stabilumui, taip pat gali padėti stiprinti pasaulinę euro poziciją. Susiklosčius nepalankioms likvidumo sąlygoms šie susitarimai mažina šalutinio poveikio euro zonos finansų rinkoms pavojų ir veikia kaip svarbi likvidumo stabilumo stiprinimo priemonė trečiosiose valstybėse, kurios plačiu mastu naudoja eurą finansiniams ir komerciniams sandoriams vykdyti. Įvairesnė pasaulinė monetarinė aplinka taip pat skatintų bendrą aktyvesnę tarptautinės prekybos reagavimą į valiutos kurso koregavimą, ypač kalbant apie besiformuojančios rinkos ekonomikos šalis¹⁹.

Tuomet tvirtesnis tarptautinis euro vaidmuo galėtų tapti dalimi platesnės tendencijos, kai nustatant atsiskaitymo valiutą ir vykdant finansavimą valiutų diversifikacija padėtų didinti išorės perbalansavimo priemonių ir valiutos kurso koregavimo atliekamą stabilizavimo vaidmenį.

Remdamasi ankstesniame skirsnyje išvardytais pasiūlymais, Komisija rengia papildomas priemones, kurios skatintų euro naudojimą pasaulio mastu.

Eurais vykdomos prekybos skolos vertybiniais popieriais, biržos prekėmis ir susijusiomis finansinėmis priemonėmis apimties didinimas

ES yra didžiausia prekiautoja pasaulyje, kuriai tenka daugiau kaip ketvirtadalis pasaulio prekybos apimties²⁰. 2018 m. euras buvo dažniausiai naudojama valiuta ES eksporto tikslais, o vykdant ES importą dažniausiai buvo naudojamas JAV doleris. Nors prekybos valiutą prekiautojai, atsižvelgdami į rinkos sąlygas, gali rinktis savo nuožiūra, dar yra galimybių skatinti euro naudojimą ES prekybos susitarimų įgyvendinimo tikslais. Sudariusios susitarimą po to, kai nustos galioti Kotonu susitarimas²¹, ES ir jos valstybės partnerės iš Afrikos, Karibų jūros ir Ramiojo vandenyno regionų galės skatinti plačiau naudoti atitinkamas savo valiutas, o Komisija toliau tirs galimybes remti euro naudojimą

¹⁸ Europos Centrinis Bankas, 8-oji metinė ataskaita „Tarptautinis euro vaidmuo“ (2019 m. birželio mėn.), paskelbta <https://www.ecb.europa.eu/pub/ire/html/ecb.ire201906~f0da2b823e.en.html#toc1>.

¹⁹ Boz, E., Gopinath, G. ir Plagborg-Møller, M. (2017) „Global Trade and the Dollar“, *IMF Working Papers*, 17(239) tomas.

²⁰ 2019 m. ES 27 teko 15,6 proc. pasaulio prekių eksporto ir 22,5 proc. pasaulio paslaugų eksporto, taip pat 13,9 proc. pasaulio prekių importo ir 21,0 proc. pasaulio paslaugų importo (išskyrus ES vidaus prekybą). <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/10934584/KS-EX-20-001-EN-N.pdf/8ac3b640-0c7e-65e2-9f79-d03f00169e17>

²¹ 2020 m. gruodžio 3 d. ES ir Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno valstybių organizacija pasiekė politinį susitarimą dėl naujo partnerystės susitarimo, pakeisiančio Kotonu susitarimą, teksto. Susitarimas, kurį susitariančios šalys turės patvirtinti, pasirašyti ir ratifikuoti, apims daugelį sričių, pradedant tvariu vystymusi ir augimu ir baigiant žmogaus teisėmis ir taika bei saugumu, ir juo bus siekiama suteikti galių kiekvienam regionui. Kai susitarimas įsigalios, jis taps nauju teisiniu pagrindu ir juo ateinančius dvidešimt metų bus grindžiami ES ir 79 AKR valstybių organizacijos narių politiniai, ekonominiai ir bendradarbiavimo santykiai. Daugiau informacijos žr. <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/lt/content/welcome-access2markets-trade-helpdesk-users>.

šiuose regionuose. Komisija taip pat apsvaustys galimybę šalinti visas nustatytas informacijos apie prekiautojų mokėjimus eurais spragas. Tuo tikslu gali būti pasitelkiamos ES delegacijos, o papildoma informacija gali būti teikiama per duomenų apie patekimo į rinką galimybes bazę „Access2Markets“²².

Vienas iš pagrindinių pasaulinės prekybos elementų yra biržos prekių rinkos. Nuo tada, kai buvo priimta Komisijos rekomendacija dėl tarptautinio euro vaidmens, energetikos srityje padaryta didelė pažanga, susijusi su euro naudojimu ES dujų rinkose. Pasirašytų gamtinių dujų sutarčių, kurių vertė išreikšta eurais, dalis išaugo nuo 38 proc. 2018 m. iki 64 proc. 2020 m.²³. Taip pat vis plačiau pripažįstami ir pasauliniu mastu vis dažniau naudojami eurais išreikšti lyginamieji indeksai. Siekdama toliau didinti euro naudojimo mastą vykdant prekybą biržos prekėmis, Komisija tęs diskusijas su svarbiausių strateginių sektorių, be kita ko, biržos prekių, orlaivių, sveikatos apsaugos ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybai būtinų svarbiausiųjų žaliavų, pagrindiniais dalyviais.

ES finansų rinkos taip pat turi išlikti konkurencingos ir patrauklios tarptautiniams rinkos dalyviams. Finansinių priemonių rinkų direktyvoje (FPRD II)²⁴, kuri priklauso platesnio masto Kapitalo rinkų gaivinimo priemonių rinkiniui, Komisija pasiūlė įvairių priemonių didesnėms investicijoms ir prekybai skatinti. Be kita ko, buvo pasiūlyta sušvelninti tam tikrus reikalavimus, kuriais ES kapitalo rinkoms užkraunama pernelyg didelė našta arba kurie trikdo jų plėtrą. Be to, Komisija pasiūlė iš dalies pakeisti energetikos išvestinių finansinių priemonių rinkoms taikomas FPRD II taisykles. Taip siekiama padėti plėtoti energetikos rinkas, kurių pagrindinė valiuta yra euras, ir sudaryti sąlygas Europos įmonėms valdyti savo riziką, kartu išsaugant biržos prekių rinkų vientisumą²⁵.

Remdamasi energetikos, visų pirma elektros energijos ir dujų, sektoriaus biržos prekių išvestinių finansinių priemonių rinkų reformos, sėkmingai atliktos įgyvendinant Kapitalo rinkų gaivinimo priemonių rinkinį, rezultatais Komisija 2022 m. peržiūrės Lyginamųjų indeksų reglamentą²⁶. Šios peržiūros tikslas bus sudaryti palankesnes sąlygas nustatyti eurais išreikštus indeksus, kurie apimtų pagrindinius ekonomikos sektorius, įskaitant besiformuojančias energijos rinkas, pavyzdžiui, vandenilio rinką. Be to, atlikdama šią

²² „Access2Markets“ duomenų bazėje ES eksportuotojams ir importuotojams teikiama informacija apie tarifus, mokesčius ir muitus, kilmės taisykles, procedūras ir formalumus. Daugiau informacijos žr. <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/lt/content/about-access2markets>.

²³ Šie duomenys pagrįsti Komisijos darbuotojų skaičiavimais, atliktais remiantis turimais duomenų šaltiniais.

²⁴ 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/65/ES dėl finansinių priemonių rinkų, kuria iš dalies keičiamos Direktyva 2002/92/EB ir Direktyva 2011/61/ES.

²⁵ Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria siekiant padėti ekonomikai atsigausti nuo COVID-19 pandemijos iš dalies keičiamos Direktyvos 2014/65/ES nuostatos dėl informacijos teikimo reikalavimų, produktų valdymo ir pozicijų apribojimų (COM(2020) 280). Siūlomomis iš dalies pakeistomis nuostatomis tiksliai modifikuojami pozicijų apribojimų reikalavimai ir rizikos draudimo išimties taikymo mastas, taip siekiant užtikrinti, kad naujos rinkos, kurių pagrindinė valiuta yra euras, galėtų klestėti, o paslaugų teikėjai ir gamintojai galėtų apdrausti savo riziką, tačiau kartu būtų išsaugotas biržos prekių rinkų vientisumas (išskyrus žemės ūkio prekes, ypač tas, kurių pagrindą sudaro žmonėms vartoti skirti produktai).

²⁶ 2016 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/1011 dėl indeksų, kurie kaip lyginamieji indeksai naudojami finansinėse priemonėse ir finansinėse sutartyse arba siekiant įvertinti investicinių fondų veiklos rezultatus, kuriuo iš dalies keičiami direktyvos 2008/48/EB ir 2014/17/ES bei Reglamentas (ES) Nr. 596/2014.

peržiūrą Komisija turės progą įvertinti, ar būtina tolesnė reforma siekiant didinti eurais išreikštų palūkanų normų lyginamųjų indeksų patikimumą. Atsižvelgdama į tarptautines pastangas atlikti ypatingos svarbos tarpbankinių kredito palūkanų normų (IBOR) reformą, Komisija reguliariai peržiūrės visų ypatingos ar sisteminės svarbos lyginamųjų indeksų, ypač jei jie išreikšti eurais, patikimumą.

Be to, 2021 m. Komisija toliau tęs Finansinių priemonių rinkų direktyvos (FPRD) ir Finansinių priemonių rinkų reglamento (FPRR) peržiūrą. Siekdama padidinti antrinės prekybos eurais išreikštomis skolos priemonėmis apimtį, šios peržiūros metu Komisija pateiks pasiūlymų dėl vertybinių popierių rinkų skaidrumo užtikrinimo sistemos patobulinimo, supaprastinimo ir geresnio suderinimo. Be kita ko, tai apims konsoliduotos prekybos informacinės juostos, visų pirma susijusios su įmonių obligacijų emisijomis, parengimą ir įgyvendinimą – t. y. bus parengta centrinė duomenų bazė, kurioje bus galima vienu peržiūrėjimu apžvelgti įvairius poprekybinių duomenų šaltinius. Konsoliduota informacinė juosta užtikrins, kad prekyba didesniu mastu vyktų skaidriai reguliuojamose platformose, taip stiprinant rinką ir didinant eurais išreikštų vertybinių popierių patrauklumą emitentams ir investuotojams.

2 svarbus veiksmas. Komisija toliau remis energijos ir žaliavų biržos prekėms skirtų eurais išreikštų investicinių finansinių priemonių plėtojimą, sudarys palankesnes sąlygas nustatyti eurais išreikštus lyginamuosius indeksus ir kurti pagrindiniams sektoriams, įskaitant besiformuojančias energijos rinkas, pavyzdžiui, vandenilio rinką, skirtas prekybos vietas.

ES obligacijų emisijos ir investuotojų bei emitentų iš trečiųjų valstybių informavimo veikla

Įgyvendindama priemonę „Next Generation EU“ ir Europos laikinos paramos priemonę nedarbo rizikai dėl ekstremaliosios situacijos mažinti (SURE) ES taps viena didžiausių skolos vertybinių popierių emitenčių pasaulyje. Pirmosios SURE obligacijų emisijos susilaukė sėkmės – tai parodė, kad ES obligacijos turi paklausą tarp tarptautinių investuotojų, be kita ko, dėl aukštos kredito kokybės²⁷. Iki 2026 m. ES išleis beveik 1 trln. EUR vertės²⁸ naujų skolos vertybinių popierių. Įgyvendindama pirmiau minėtas

²⁷ Didžiausios kredito reitingų agentūros 2020 m. pabaigoje ES buvo suteikusios tokius reitingus: „Fitch Ratings“: AAA (stabili perspektyva); „Moody’s“: Aaa (stabili perspektyva); S&P: AA (teigiama perspektyva); DBRS: AAA (stabili perspektyva); „Scope“ AAA (stabili perspektyva). Žr. 2020 m. gruodžio mėn. dokumentą „Europos Sąjunga. Pristatymas investuotojams“, paskelbtą adresu https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/eu-borrower/investor-relations_en.

²⁸ Europos laikinos paramos priemonę nedarbo rizikai dėl ekstremaliosios situacijos mažinti (SURE) Sąjunga nustatė siekdama padėti valstybėms narėms kovoti su neigiamomis ekonominėmis ir socialinėmis koronaviruso protrūkio pasekmėmis jų teritorijoje. Taikant šią priemonę valstybėms narėms iš ES lėšų galima skirti iki 100 mlrd. EUR dydžio finansinę paramą paskolų forma, kad valstybės narės galėtų padengti staiga padidėjusias viešąsias išlaidas užimtumui išsaugoti. Daugiau informacijos – 2020 m. gegužės 19 d. Tarybos reglamente (ES) 2020/672 dėl Europos laikinos paramos priemonės nedarbo rizikai dėl ekstremaliosios situacijos, susijusios su COVID-19 protrūkiu, mažinti (SURE) sukūrimo.

Europos Sąjungos ekonomikos gaivinimo priemonė (priemonė „Next Generation EU“) – tai 750 mlrd. EUR vertės laikina skubi ekonomikos gaivinimo priemonė, kuria siekiama padėti pašalinti tiesioginę ekonominę ir socialinę žalą, kurią sukėlė koronaviruso pandemija. Pagal šią priemonę bus finansuojamos priemonės ir veiksmai, vykdytini pagal Europos Sąjungos ekonomikos gaivinimo planą (žr. komunikatą „Proga Europai atsigausti ir paruošti dirvą naujai kartai“, COM(2020) 456). Pagal Tarybos reglamentą (ES) 2020/2094 numatoma skirti:

programas Komisija išleis skirtingų išpirkimo terminų obligacijų, įskaitant trumpalaikius skolos vertybinius popierius.

Šiuo pagrindu bus mezgami aukšto lygio ryšiai su rinkos dalyviais, ypač su esančiais už ES ribų, siekiant skatinti investicijas į obligacijas eurais. Galiausiai, Komisija skatins ES institucijas, valdžios institucijas, nacionalinius skatinamojo finansavimo bankus ir daugiašalius bankus kuo platesniu mastu naudoti eurą savo veikloje, taip pat leidžiant savo obligacijas.

Sprendimas, kokią valiutą naudoti investicijoms ir tarptautinės prekybos atsiskaitymams, iš esmės priklauso nuo rinkos: jį lemia tokie veiksniai, kaip stabilumas ir pasitikėjimas institucijomis, kapitalo rinkų dydis ir gylis, pasaulinių vertės grandinių integracija tarptautinėje prekyboje²⁹. Siekdama geriau suprasti, kokios kliūtys trukdo plačiau naudoti eurą prekybiniuose ir finansiniuose santykiuose ir kaip šias kliūtis pašalinti, Komisija užmegs dialogą su trečiųjų valstybių viešojo ir privačiojo sektorių partneriais. Skatinti platesnį euro naudojimą pasaulyje padės iniciatyvos, kurių tikslas – didinti Europos gebėjimą tarptautinėje arenoje kalbėti vienu balsu.

Komisija organizuos tikslinius dialogus makroekonomikos klausimais ir praktinius seminarus su kaimyninėmis šalimis, ypatingą dėmesį skirdama Rytų partnerystės šalims ir pietinėms kaimyninėms šalims dėl jų geografinio artumo ir ES kaip prekybos partnerės, investuotojos, pinigų perlaidos šaltinio ir makrofinansinės paramos teikėjos svarbos daugelyje šių šalių. Be to, ypatingas dėmesys bus skiriamas ryšiams su privačiuoju sektoriumi, nes jame gali kilti kitokių euro naudojimo kliūčių ir galimybių. Šiuo aspektu bus svarbi ES delegacijų tinklo veikla ir bendradarbiavimas su Europos išorės veiksnių tarnyba (EIVT).

3 svarbus veiksmas. Komisija imsis informavimo veiklos, siekdama skatinti investicijas eurais, sudaryti palankesnes sąlygas naudoti eurą kaip atsiskaitymo ir nominaliąją valiutą, taip pat geriau suprasti euro platesnio naudojimo kliūtis. Vykdamas šią veiklą bus organizuojami dialogai su ES regioninių ir kai kurių pasaulinių šalių partnerių viešuoju ir privačiuoju sektoriais, finansinio reguliavimo agentūromis ir instituciniais investuotojais, taip pat šiems subjektams skirti praktiniai seminarai ir apklausos.

Euro vaidmuo įgyvendinant žaliąją pertvarką

Europos žaliasis kursas³⁰ nurodo kelią ES klimato neutralumo ir aplinkos tvarumo link. Jis apima pasaulinį aspektą – skatinimą vykdyti tarptautinės bendrijos įsipareigojimus pagal Paryžiaus susitarimą. ES turės sutelkti didelių investicijų, kad pasiektų savo 2030 m. energetikos ir klimato srities tikslus ir kad iki 2050 m. jos poveikis klimatui taptų neutralus, taip pat siekdama įgyvendinti kitus Europos žaliojo kurso uždavinius, pavyzdžiui, susijusius su biologinės įvairovės apsauga ir perėjimu prie žiedinės ekonomikos. Kaip ir ekonomikos gaivinimo planas, tvaraus finansavimo skatinimas

- paramą, siekiančią iki 390 mlrd. EUR 2018 m. kainomis, teikiamą negrąžintinos paramos ir grąžintinos paramos naudojant finansines priemones forma, taip pat biudžeto garantijų atidėjiniams;

- iki 360 mlrd. EUR 2018 m. kainomis paskolomis valstybėms narėms – programai, pagal kurią finansuojami ekonomikos atsigavimas bei ekonominis ir socialinis atsparumas remiant reformas ir investicijas.

²⁹ Europos Centrinis Bankas (2020 m. birželio mėn. dokumentas), žr. pirmiau.

³⁰ COM(2019) 640, žr. pirmiau.

suteikia galimybę ES finansų rinkas paversti pasauliniu žaliųjų finansų centru, stiprinančiu eurą kaip numatytą tvarių finansinių produktų valiutą. 2019 m. beveik pusė visų pasaulio žaliųjų obligacijų emisijų, įskaitant už euro zonos ribų išleistas obligacijas, buvo išreikštos eurais³¹. Ši dalis turėtų didėti, be kita ko, atsižvelgiant į tikslą 30 proc. priemonės „Next Generation EU“ investicijų finansuoti žaliosiomis obligacijomis, kurios bus išleidžiamos siekiant padengti tinkamas finansuoti išlaidas, susijusias daugiausia su valstybių narių nacionaliniais ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planais. ES žaliosios investicijos toliau bus remiamos nustačius būsimą ES žaliųjų obligacijų standartą, ES tvaraus finansavimo taksonomiją, tvarios informacijos atskleidimo ir ataskaitų teikimo pareigas.

Be to, ES ir už jos ribų turėtų būti toliau plėtojamos tikslinės prekybos platformos, skirtos prekiauti eurais išreikštomis tvariomis finansinėmis priemonėmis, pavyzdžiui, tokioms naujoms rinkoms kaip vandenilio rinka skirtos platformos.

Dėl ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos (ATLPS) ES veikia didžiausia pasaulyje anglies dioksido rinka, kurios apyvarta ir likvidumas nuolat auga. ES ATLPS pasirodė esanti veiksminga rinkos priemonė, kuria ekonomiškai efektyviu būdu skatinama mažinti išmetamųjų teršalų kiekį. Objektų, kuriems taikoma ATLPS, išmetamųjų teršalų kiekis 2005–2019 m. sumažėjo maždaug 35 proc. Komisija toliau didina ES ATLPS veiksmingumą ir atsparumą, atsižvelgdama į tokius pokyčius, kaip rinkos stabilumo rezervo sukūrimas. Siekdama užtikrinti, kad ATLPS rinkos atitiktų aukščiausius standartus, Komisija nuolat stebi prekybos apyvartiniais taršos leidimais raidą, be kita ko, papildomai veiksmai taikomos atitinkamos išimties poveikį; ši stebėsena visų pirma vykdoma iki 2021 m. pabaigos atliekant FPRD peržiūrą. Komisija tikisi, kad rinkos dalyviai ES apyvartiniais taršos leidimais prekiaus laikydamiesi ES reguliavimo ir priežiūros tvarkos. Naujoji bendra apyvartinių taršos leidimų aukcionų platforma, kaip ir ankstesnioji, veiks ES.

2021 m. birželio mėn. Komisija pateiks pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, susijusių su ES tikslo iki 2030 m. išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį sumažinti bent 55 proc., palyginti su 1990 m., įgyvendinimu (Pasirengimo įgyvendinti 55 proc. tikslą priemonių rinkinį)³². Be kita ko, Komisija pasiūlys išplėsti ES ATLPS, kad ji apimtų ir jūrų transporto išmetamus teršalus. Be to, Komisija svarsto galimybę tuo pasiūlymu dėl teisėkūros procedūra priimamo akto išplėsti prekybos apyvartiniais taršos leidimais taikymo sritį, kad ji apimtų pastatų, kelių transporto ir visus kitus teršalus, išmetamus dėl iškastinio kuro deginimo. Tai padėtų gerokai padidinti šios sistemos aprėptį tiek sektorių, tiek išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio požiūriu.

4 svarbus veiksmas. Komisija skatins naudoti žaliąsias obligacijas kaip investicijų ir projektų, kurie yra būtini siekiant Europos žaliojo kurso tikslų, finansavimo

³¹ Žr. ECB vykdomosios valdybos nario F. Panettos kalbą („Unleashing the euro’s untapped potential at global level“), pasakytą per susitikimą su Europos Parlamento nariais. Ši kalba paskelbta <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2020/html/ecb.sp200707~3eebd4e721.en.html>.

³² Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Platesnis Europos 2030 m. klimato srities užmojis. Investavimas į neutralaus poveikio klimatui ateitį žmonių labui“ (COM(2020) 562). Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2021 m. Komisijos darbo programa. Gyvybinga Sąjunga pažeidžiamame pasaulyje“ (COM(2020) 690).

priemonės. Žaliųjų obligacijų forma Komisija siekia išleisti 30 proc. visų obligacijų pagal priemonę „Next Generation EU“.

5 svarbus veiksmas. Komisija ieškos galimybių padidinti ES ATLPS vaidmenį, kad užtikrintų kuo didesnę jos poveikį aplinkai ir paremtų tolesnę ATLPS prekybos veiklą ES.

Euro vaidmuo skaitmeniniame amžiuje

Skaitmeninių finansų plėtra, kartu šalinant susijusią riziką, bus remiamas ES ekonomikos gaivinimas ir platesnio masto ekonominė transformacija. Tolesnis Europos skaitmeninių finansų sektoriaus plėtojimas sustiprins ES atvirą strateginį savarankiškumą finansinių paslaugų srityje, taip pat gebėjimą apsaugoti ES finansinį stabilumą ir vertybes.

Vis daugiau centrinių bankų visame pasaulyje svarsto galimybę įvesti centrinio banko skaitmeninę valiutą. Nors bankai per savo rezervus jau turi prieigą prie centrinio banko lėšų skaitmenine forma, naujos technologijos atveria galimybę naudoti mažmeninę centrinio banko skaitmeninę valiutą, kuri būtų tiesiogiai prieinama namų ūkiams ir įmonėms. Komisija ir ECB deda pastangas sukurti tvirtą ir dinamišką Europos skaitmeninių finansų sektorių ir gerai integruotą mokėjimų sektorių, kurie atitiktų naujus ES mokėjimo poreikius. Atsižvelgdamas į skaitmeninimą, sparčiai kintančią mokėjimų aplinką ir kriptoturto atsiradimą, ECB tiria galimybę išleisti skaitmeninį eurą, kuris papildytų privačiojo sektoriaus siūlomus atsiskaitymo grynaisiais ir kitus mokėjimo sprendimus.

2020 m. spalio mėn. ECB paskelbė Eurosistemos aukšto lygio darbo grupės ataskaitą dėl skaitmeninio euro³³ ir inicijavo viešas konsultacijas. Šios konsultacijos baigėsi 2021 m. sausio 12 d., jos susilaukė didelio susidomėjimo. Kaip vieną iš galimų skaitmeninio euro privalumų galima paminėti tai, kad juo būtų remiamas ES ekonomikos skaitmeninimas ir strateginis savarankiškumas. Suderintas su privačiojo sektoriaus siūlomais skaitmeninės valiutos sprendimais, skaitmeninis euras taip pat galėtų iš dalies sumažinti problemas, susijusias su pastebimu korespondentinės bankininkystės ryšių vykdant tarpvalstybinius sandorius silpnėjimu, kurį lemia bankų išlaidų racionalizavimas, reguliavimo lūkesčiai³⁴ ir šios paslaugos teikimo būdo pokyčiai. Siekiant pasinaudoti viešai prieinamo skaitmeninio euro privalumais, labai svarbu spręsti problemas, kurių gali kilti įvairiose ES politikos srityse, kaip antai problemas, susijusias su finansiniu tarpininkavimu ir stabilumu, privačiojo sektoriaus siūlomų mokėjimo sprendimų išstūmimu, finansine įtrauktimi, kova su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu, duomenų apsauga ir pinigų politikos įgyvendinimu. 2020 m. lapkričio 3 d. įvyko pirma strateginė Euro grupės diskusija dėl skaitmeninio euro ir ekonominių, socialinių ir politinių pasekmių, kurių galėtų turėti tokia naujovė.

Komisija ir ECB tarnybos, atsižvelgdamos į ES sutartyse joms nustatytus atitinkamus įgaliojimus, drauge techniniu lygmeniu peržiūrės įvairius politinius, teisinius ir techninius klausimus, kurių galėtų kilti įvedus skaitmeninį eurą.

Be to, įgyvendindama Skaitmeninių finansų strategiją³⁵, Komisija pateikė naujo Kriptoturto rinkų reglamento pasiūlymą³⁶. Šiuo pasiūlymu siekiama užtikrinti, kad

³³ 2020 m. spalio mėn. Europos Centrinio Banko ataskaita dėl skaitmeninio euro.

³⁴ Visų pirma kovos su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu srityje.

³⁵ COM(2020) 591, žr. pirmiau.

mokėjimo funkciją atliekantis kriptoturtas, visų pirma stabilizuotoji virtualioji valiuta, nekeltų pavojaus finansų stabilumui, pinigų politikai, pinigų politikos poveikiui ir monetariniam suverenumui. Tai atitinka 2020 m. spalio mėn. G20 finansų ministrų ir centrinių bankų valdytojų komunikato nuostatas³⁷. Pastebėtą korespondentinės bankininkystės apimties mažėjimą taip pat padėtų sušvelninti ES ir trečiųjų valstybių tiesioginės mokėjimo sąsajos, kaip nustatyta Komisijos mažmeninių mokėjimų strategijoje³⁸. Kaip sutarta G20 susitikime, jokia pasaulinė stabilizuotoji virtualioji valiuta neturėtų pradėti cirkuliuoti, kol nebus vykdomi visi susiję teisiniai, reguliavimo ir priežiūros reikalavimai tiek tinkamos struktūros, tiek taikytinų standartų atžvilgiu.

6 svarbus veiksmas. Komisija ir ECB drauge peržiūrės įvairius politikos, teisinius ir techninius klausimus, kurių kyla dėl skaitmeninio euro galimo įvedimo.

4. ES FINANSŲ RINKŲ INFRASTRUKTŪRŲ IR SUSIJUSIŲ YPATINGOS SVARBOS PASLAUGŲ TEIKĖJŲ ATSPARUMO DIDINIMAS

ES yra atvira pasaulinėms finansų rinkoms, tačiau ji pasirengusi ginti savo interesus. Šiuo požiūriu su finansinėmis paslaugomis susiję sprendimai dėl lygiavertiškumo abipusiai naudingi tiek ES, tiek trečiosioms valstybėms, jais padedama siekti ES tikslo skatinti tarptautinę finansų rinkų integraciją, kartu išsaugant finansinį stabilumą. Komisija yra priėmusi daugiau kaip 280 sprendimų dėl lygiavertiškumo, susijusių su daugiau kaip 30 šalių.

Tai ypač aktualu kalbant apie finansų rinkų infrastruktūras, kurioms finansų sistemoje tenka strateginių mazgų vaidmuo. Šios infrastruktūros – tai vartai į užsienio finansų rinkas, o jų atvirumas naudingas ES įmonėms ir investuotojams; šios infrastruktūros turi būti valdomos ir prižiūrimos laikantis aukštų standartų, grindžiamų tarptautinių standartus nustatančių institucijų darbo rezultatais. Be to, būtina užtikrinti, kad krizių metu būtų išsaugomos ypatingos svarbos funkcijos. ES itin svarbu plėtoti savo finansų rinkų infrastruktūras ir didinti jų atsparumą, kad nereikėtų priklausyti nuo trečiųjų valstybių teikiamų ypatingos svarbos paslaugų.

Rinkos infrastruktūrų veiklos atsparumo didinimas apima, be kita ko, šio sektoriaus apsaugą nuo vis platesnio masto ir vis didesnę poveikį turinčių tikslinių kibernetinių grėsmių ir pažeidžiamumo³⁹. Komisija neseniai paskelbė konkrečius pasiūlymus⁴⁰, kurių

³⁶ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl kriptoturto rinkų, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2019/1937 (COM(2020) 593).

³⁷ Daugiau informacijos žr. <http://www.g20.utoronto.ca/2020/2020-g20-finance-1014.html>.

³⁸ COM(2020) 592, žr. pirmiau.

³⁹ ENISA, 2020 m. grėsmių apžvalga, paskelbta <https://www.enisa.europa.eu/topics/threat-risk-management/threats-and-trends>.

⁴⁰ Bendras Europos Komisijos ir Sąjungos vyriausiojo įgaliotinio užsienio reikalams ir saugumo politikai komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Europos Sąjungos skaitmeninio dešimtmečio kibernetinio saugumo strategija“ (JOIN(2020) 18). 2020 m. gruodžio mėn. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl priemonių aukštam bendram kibernetinio saugumo lygiui visoje Sąjungoje užtikrinti, kuria panaikinama Direktyva (ES) 2016/1148 (NIS direktyva), pasiūlymas (COM(2020) 823); Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl skaitmeninės veiklos atsparumo finansų sektoriuje (DORA), kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 1060/2009, (ES) Nr. 648/2012, (ES) Nr. 600/2014 ir (ES) Nr. 909/2014.

tikslas – tvarus ES ekonominės ir visuomeninės veiklos skaitmeninimas užtikrinant aukštą tinklų ir informacinių sistemų, nuo kurių priklauso ES, skaitmeninės veiklos atsparumo ir saugumo lygį.

Finansų rinkų infrastruktūrų atsparumo didinimas

Įvairios ES įdiegtos finansų rinkų infrastruktūros teikia tarptautinio depozitoriumo ir pranešimų paslaugas. Jų vykdomos operacijos yra tarptautinės, todėl šioms infrastruktūroms galioja užsienio teisė ir politika. Dėl šios priežasties jos taip pat gali nukentėti nuo trečiųjų valstybių žalingų veiksmų, be kita ko, nuo neteisėto eksteritorialaus vienašalių sankcijų taikymo. ES svarbu išlaikyti šių infrastruktūrų pasaulinę aprėptį, kartu apsaugant savo atvirą strateginį savarankiškumą.

ES turėtų kurti priemones, kurios apsaugotų jos veiklos vykdytojus tuo atveju, jei trečioji valstybė verstų ES įdiegtas finansų rinkų infrastruktūras paklusti jos vienašališkai nustatytoms sankcijoms arba imtųsi kitų priemonių, kurios trukdytų vykdyti teisėtas ES operacijas. Vienas pirmųjų žingsnių platesnio ES atsako į neteisėtą trečiosios valstybės vienašalių sankcijų, kuriomis trukdoma vykdyti teisėtas ES operacijas, eksteritorialų taikymą kontekste būtų struktūrinis pažeidžiamumo vertinimas, atliekamas testuojant ir plėtojant finansų rinkų infrastruktūrų veiklos modelius. Antras žingsnis – kurti priemones, kuriomis būtų mažinamas neteisėto trečiosios valstybės vienašalių priemonių eksteritorialaus taikymo poveikis ES veiklos vykdytojams. Pavyzdžiui, jei tokiais trečiosios valstybės priemonėmis ES įsisteigęs veiklos vykdytojas nepagrįstai pašalinamas iš finansų rinkų infrastruktūrų arba jam skiriama bauda, šiam netinkamam kišimuisi ES galėtų pasipriešinti pirmiau minėtais siūlomais veiksmais. Šiuo tikslu taip pat pravers 5 skirsnyje nurodyti veiksmai.

Jei krizės metu ateityje iškiltų poreikis užtikrinti likvidumą eurais ar kitomis Sąjungos valiutomis, susirūpinimą dėl finansinio stabilumo keltų ir daugybė sutarčių eurais, kurių tarpuskaitą ir atsiskaitymą pagal jas atlieka už ES ribų esančios pagrindinės sandorio šalys. Atsižvelgiant į tai, iš neseniai priimto laikino sprendimo dėl JK pagrindinių sandorio šalių sistemos lygiavertiškumo aišku, kad dėl Sąjungos tarpuskaitos narių dabartinių pozicijų JK pagrindinių sandorio šalių atžvilgiu apimties kyla pavojus Sąjungos finansiniam stabilumui ir jos pinigų politikos poveikiui ir įgyvendinimui. Todėl esama aiškaus lūkesčio, kad Sąjungos tarpuskaitos nariai JK pagrindinių sandorio šalių atžvilgiu mažintų savo pozicijas, kurios yra sisteminės svarbos Sąjungai, visų pirma eurais ir kitomis Sąjungos valiutomis išreikštas ne biržos išvestinių finansinių priemonių rizikos pozicijas. Be to, neseniai įsteigtas Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijos (ESMA) Pagrindinių sandorio šalių priežiūros komitetas atliks išsamią trečiųjų valstybių sisteminės svarbos pagrindinių sandorio šalių ir jų tarpuskaitos paslaugų ir veiklos Sąjungoje apžvalgą⁴¹, o ESMA, vadovaudamasi Europos rinkos infrastruktūros reglamentu (ERIR)⁴², imsis visų reikiamų priemonių finansinio stabilumo rizikai šalinti.

ES rinkos dalyviai turi mažinti savo pernelyg dideles pozicijas trečiųjų valstybių sisteminės svarbos pagrindinių sandorio šalių atžvilgiu, o ES pagrindinės sandorio šalys

⁴¹ 2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/2099, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamento (ES) Nr. 648/2012 nuostatos dėl leidimų pagrindinėms sandorio šalims suteikimo procedūrų bei jose dalyvaujančių institucijų ir trečiųjų šalių pagrindinių sandorio šalių pripažinimo reikalavimų.

⁴² 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (ES) Nr. 648/2012 dėl ne biržos išvestinių finansinių priemonių, pagrindinių sandorio šalių ir sandorių duomenų saugyklų.

turi didinti savo tarpuskaitos pajėgumą. Taip pozicijos taps labiau subalansuotos, o tai didins finansinį stabilumą. Todėl Komisija kartu su ECB, Europos bankininkystės institucija (EBI) ir Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija (ESMA) ketina bendradarbiauti su sektoriaus atstovais, siekdamas įvertinti galimus techninius klausimus, susijusius su sutarčių eurais ar kitomis ES valiutomis perdavimu ES esančioms pagrindinėms sandorio šalims, kad palengvintų tokį perdavimą. Taip pat bus atsižvelgiama į poveikį realiajai ekonomikai. Rekomendacijas numatoma pateikti iki 2021 m. vidurio.

7 svarbus veiksmas. Komisija bendradarbiaus su finansų rinkų infrastruktūros bendrovėmis, siekdama išsamiai išanalizuoti jų pažeidžiamumą, susijusį su neteisėto trečiųjų valstybių vienašalių sankcijų eksteritorialaus taikymo poveikiu. Į šią veiklą Komisija ketina įtraukti ECB ir susijusias Europos priežiūros institucijas, atsižvelgdama į jų atitinkamą kompetenciją. Šios analizės pagrindu Komisija įvertins poreikį paskelbti susijusias rekomendacijas ir papildyti įvairias ES priemones, skirtas netinkamo kišimosi į ES įdiegtas finansų rinkų infrastruktūras prevencijai ir veiksmingai kovai su juo.

8 svarbus veiksmas. Komisija įsteigs darbo grupę, kuri vertins galimus techninius klausimus, susijusius su finansinių sutarčių eurais arba kitomis ES valiutomis, kurių tarpuskaita atliekama už ES ribų, perdavimu pagrindinėms sandorio šalims, esančioms ES.

Pernelyg didelės priklausomybės nuo užsienio finansų įstaigų ir nuo finansavimo užsienio valiuta mažinimas

Finansų rinkos sutrikimo atveju gali kilti problemų dėl pernelyg didelės priklausomybės nuo ne ES bankų sektoriaus. Per pastaruosius 15 metų ES investicijų bankams tenkanti rinkos dalis tiek pasaulio, tiek ES mastu mažėjo. Kilus finansų krizei ne ES bankai gali nuspręsti sumažinti savo veiklos apimtį ES ir sutelkti dėmesį į savo vidaus rinką. Dėl šios priežasties ES įmonėms ir valstybėms narėms galėtų atsirasti kliūčių naudotis prieiga prie kapitalo rinkų finansavimo, rizikos valdymo sprendimų ar kitų finansinių paslaugų, taip pat galėtų kilti pavojus ES finansų sandorio šalių likvidumui ar net jų nemokumo rizika.

Dar vienas susijęs rizikos šaltinis – pernelyg didelė ES bankų priklausomybė nuo užsienio valiutos apsisiekitimo sandorių rinkų. 2011 m. Europos sisteminės rizikos valdyba (ESRV)⁴³ nacionalinėms priežiūros institucijoms jau buvo rekomendavusi stebėti finansavimą JAV doleriais ir šios valiutos likvidumą, o ES kredito įstaigoms – parengti finansavimo nenumatytais atvejais planus. Nuo to laiko buvo nustatyti nauji bankų likvidumo reikalavimai, apimantys ir svarbias užsienio valiutas, o ECB ir kiti centriniai bankai sutarė sukurti apsisiekitimo sandorių linijas, kad bankų sistemoje ir ekonomikoje užtikrintų JAV dolerio likvidumą susiklosčius nepalankioms rinkos aplinkybėms. Šiomis priemonėmis finansinio stabilumo problemos buvo tam tikru mastu sumažintos.

Tai, kad šie pavojai yra realūs, buvo galima įsitikinti tiek per 2008 m. finansų krizę, tiek sutrikus rinkos veikimui 2020 m. kovo mėn.⁴⁴. Tarpvalstybinis finansavimas paprastai palengvina kredito srautą pasaulio ekonomikoje. Tačiau krizės metu tarpvalstybiniai

⁴³ ESRB rekomendacija dėl kredito įstaigų JAV doleriais teikiamo finansavimo (*Recommendation on US dollar denominated funding of credit institutions*, ESRB/2011/2).

⁴⁴ *US dollar funding tensions and central bank swap lines during the COVID-19 crisis*, paskelbta ECB ekonomikos biuletenio leidinyje Nr. 5/2020.

srautai tampa nepastovesni, nes finansų įstaigos linkusios skubiai refinansuoti savo pozicijas, didinti likvidumo atsargas ir mažinti sandorio šalies kredito riziką. Prasidėjus COVID-19 pandemijai, dėl JAV dolerio kaip pasaulinės valiutos vaidmens, didelės jo paklausos ir šios šalies atpirkimo rinkos veikimo sutrikimo ne JAV finansų institucijoms tapo sudėtingiau ir brangiau refinansuoti doleriais vykdomas operacijas.

Aktyvesnis euro naudojimas tarptautiniuose sandoriuose, didesnis investicijų eurais patrauklumas ir galimybės, euro lyginamųjų indeksų sukūrimas ir stiprinimas galėtų padėti toliau mažinti įmonių finansinį pažeidžiamumą. Vienas pirmųjų žingsnių siekiant išspręsti šias problemas būtų išsamesnė ES finansinės sistemos priklausomybės nuo ne ES finansų veiklos vykdytojų ir finansavimo užsienio valiuta, susijusių veiksmų ir pažeidžiamumo analizė. 2021 m. Komisija įgalios Europos bankininkystės instituciją atlikti ES priklausomybės nuo ne ES finansų veiklos vykdytojų ir bankų priklausomybės nuo finansavimo užsienio valiuta tyrimą.

Su trečiosiomis valstybėmis susijusio kapitalo srauto ir finansinių paslaugų užtikrinimas

Neteisėtas trečiųjų valstybių vienašalių sankcijų eksteritorialus taikymas smarkiai paveikė ES ir jos valstybių narių gebėjimą siekti užsienio politikos tikslų, laikytis tarptautinių susitarimų ir valdyti dvišalius santykius su valstybėmis, kurioms taikomos sankcijos. Kai kuriais atvejais vienašaliai trečiųjų valstybių veiksmai sukėlė pavojų ES įmonių su kitomis šalimis vykdomai teisėtai prekybai ir investicijoms. Atsižvelgdamos į tai, Vokietija, Prancūzija ir Jungtinė Karalystė su Komisijos tarnybų ir Europos išorės veiksmų tarnybos (EIVT) technine ir finansine parama sukūrė paramos prekybos mainams priemonę (INSTEX) – specialiosios paskirties priemonę, kuria palengvinami mokėjimai ES ir Iranui vykdamas teisėtą prekybą. Nuo 2019 m. sausio mėn., kai ši priemonė pradėjo veikti, jos akcininkėmis tapo dar penkios valstybės narės (Belgija, Danija, Nyderlandai, Suomija ir Švedija) ir Norvegija.

Komisija kartu su Sąjungos vyriausiuoju įgaliotiniu užsienio reikalams ir saugumo politikai (toliau – vyriausiasis įgaliotinis) apsvarstys, koks būtų tinkamiausias ES užsienio politikos ir strateginių interesų, taip pat ES įmonių ir fizinių asmenų apsaugos nuo neteisėto trečiųjų valstybių nustatytų vienašalių sankcijų eksteritorialaus taikymo poveikio būdas. Šio svarstymo metu Komisija, glaudžiai bendradarbiaudama su EIVT, nagrinės galimybes užtikrinti pagrindinių finansinių paslaugų srauto tarp ES ir jos prekybos partnerių nenutrūkstamumą ir saugumą, taip pat tai, kaip apsaugoti teisėtas ES veiklos vykdytojų operacijas, visiškai laikantis daugiašalių tarptautinių susitarimų ir pačios ES sankcijų sistemos. Tuo tikslu bus svarstomos galimybės toliau didinti tokių priemonių kaip INSTEX veiksmingumą.

9 svarbus veiksmas. Komisija nagrinės būdus, kaip užtikrinti nenutrūkstamą pagrindinių finansinių paslaugų, įskaitant mokėjimus, teikimo ES subjektams arba asmenims, kuriems taikomos eksteritorialios trečiųjų valstybių vienašalės sankcijos, srautą.

5. ES SANKCIJŲ ĮGYVENDINIMO IR VYKDYMO UŽTIKRINIMO GERINIMAS

ES sankcijos yra vienos iš pagrindinių priemonių, remiančių bendros užsienio ir saugumo politikos (BUSP), kurią įgyvendindama ES gali imtis veiksmų, ypač siekdama išsaugoti taiką ir didinti tarptautinį saugumą, tikslus. Todėl šios priemonės atlieka svarbų vaidmenį puoselėjant ES vertybes ir didinant jos įtaką tarptautiniu mastu. Griežtesnis ir spartesnis ES sankcijų įgyvendinimas ir vykdymo užtikrinimas, taip pat apsaugos nuo neteisėto

trečiųjų valstybių vienašalių sankcijų eksteritorialaus taikymo ES veiklos vykdytojams politika padės didinti ES atvirumą, tvirtumą ir atsparumą.

Europos Sąjungos Taryba, vyriausiasis įgaliotinis ir Komisija vadovaujasi skirtingomis ES sankcijų⁴⁵ parengimo, įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo visiškai laikantis ES ir tarptautinės teisės prerogatyvomis, kurios papildo vienos kitas. Remdamasi vyriausiojo įgaliotinio teikiamais pasiūlymais, Taryba priima sprendimus dėl sankcijų priėmimo, pratęsimo ir panaikinimo. Teikdami bendrus pasiūlymus dėl Tarybos reglamentų, Komisija kartu su vyriausiuoju įgaliotiniu įgyvendina tuos sprendimus ES teisės aktais. Komisija, kaip Sutarčių sergėtoja, prižiūri, kaip valstybės narės įgyvendina sankcijas pagal SESV. Tačiau sankcijų įgyvendinimas ES nėra toks vienodas, koks turėtų būti. Dėl šios priežasties bendrojoje rinkoje iškraipoma konkurencija, nes ES įmonės, įskaitant ES įsikūrusias užsienio bendrovių patronuojamąsias įmones, gali apeiti draudimus. Tai taip pat kelia netikrumo jausmą veiklos vykdytojams. Vykdomo užtikrinimo nenuoseklumas kenkia sankcijų veiksmingumui ir ES gebėjimui kalbėti vienu balsu.

Visapusiškai ir vienodai įgyvendinant ES sankcijas ir dedant papildomas pastangas mažinti neteisėto trečiųjų valstybių vienašalių sankcijų eksteritorialaus taikymo ES veiklos vykdytojams poveikį ES strateginė svarba bus toliau didinama: i) didinant ES, kaip reguliavimo galios, patikimumą ir ii) išsaugant ES bendrosios rinkos vientisumą bei užtikrinant vienodas sąlygas joje.

ES sankcijų rengimo ir įgyvendinimo tobulinimas

ES sankcijomis turi būti siekiama ES politikos tikslų, kartu vengiant bet kokių nenumatytų pasekmių. Komisija, kuri pagal SESV yra atsakinga už ES sankcijų įgyvendinimo stebėseną ir koordinavimą, nuo 2021 m. prisidės prie ES sankcijų veiksmingumo vertinimo. Atliekant šį vertinimą bus analizuojama, kokį ekonominį poveikį ES sankcijos daro subjektams, kuriems jos yra taikomas, ES ir atitinkamos šalies prekybos pobūdžiui, ES įmonėms ir humanitarinės pagalbos teikimui. Remdamasi šiuo vertinimu, Komisija bendradarbiaus su vyriausiuoju įgaliotiniu, kad pateiktų pasiūlymą dėl ES sankcijų reglamentų veiksmingumo didinimo.

Be to, 2021 m. Komisija atliks sankcijų vengimo ir nesilaikymo, be kita ko, naudojantis kriptovaliuta ir stabilizuotąja virtualiąja valiuta, praktikos apžvalgą. Šios apžvalgos rezultatais nuo 2022 m. bus grindžiami galimi pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų ar įgyvendinimo gairės.

ES sankcijos veiksmingiausios tada, kai nedelsiant gaunama informacija apie jų poveikį. 2021 m. Komisija sukurs duomenų bazę – Sankcijų duomenų saugyklą. Taip bus padedama užtikrinti, kad valstybės narės greitai teiktų Komisijai ataskaitas ir keistųsi su ja informacija apie sankcijų įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą. Komisija apsvarstys galimybę gauti specializuotą informaciją, be kita ko, ES agentūrų ir įstaigų surinktus duomenis. Prireikus Komisija savo veiklą koordinuos su vyriausiuoju įgaliotiniu. Be to, Komisija įvertins būtinybę peržiūrėti dabartines valstybių narių ataskaitų teikimo pareigas.

⁴⁵ Europos Sąjungos Taryba ES sankcijas tvirtina pagal Europos Sąjungos sutarties 29 straipsnį vieningai priimamu sprendimu ir pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 215 straipsnį kvalifikuota balsų dauguma priimamu reglamentu.

Teikdama šį komunikatą, Komisija taip pat steigia iš valstybių narių atstovų sudarytą Ekspertų grupę sankcijų ir eksteritorialumo klausimais. Šios grupės posėdžiuose turėtų būti kviečiami dalyvauti Europos išorės veiksmų tarnybos atstovai. Grupės įgaliojimai apims klausimus, susijusius su ES sankcijų ir Reglamento (EB) Nr. 2271/96 (Blokavimo statuto)⁴⁶ techniniu įgyvendinimu. Be to, ši grupė taps forumu, kuriame bus vykdomas tolesnis darbas, susijęs su ES atsparumo neteisėto trečiųjų valstybių nustatytų vienašalių sankcijų eksteritorialaus taikymo padariniams didinimu. Siekiant užtikrinti dėmesį humanitariniams aspektams, prireikus gali būti kviečiamos prisijungti nevyriausybinės organizacijos (NVO) ir pilietinės visuomenės atstovai.

Būtina papildomai apsvarstyti tam tikrus tarpvalstybinius su sankcijomis susijusius klausimus. Šiuo metu valstybių narių institucijos, kurios tvarko keliose valstybėse narėse veikiančių ES įmonių ar humanitarinės veiklos vykdytojų prašymus dėl įgaliojimo, dažnai nėra informuojamos apie lygiagrečius prašymus, pateiktus kitoms nacionalinėms institucijoms, arba apie šių institucijų lygiagrečiai priimtus sprendimus. Dėl šios priežasties gali pasitaikyti nekoordinuoto ES sankcijų vykdymo užtikrinimo arba palankesnio teisinio reglamentavimo ieškojimo atvejų. Visiškai laikydamosi Sutartyse nustatyto kompetencijos paskirstymo, Komisija bendradarbiaus su valstybėmis narėmis, siekdama sukurti centralizuotą valstybių narių pranešimų ir informacijos sklaidos sistemą, taip pat padėti koordinuoti valstybių narių atsakymus.

Be to, Komisija su valstybėmis narėmis apsvarstys ES sankcijų įgyvendinimą, siekdama užtikrinti, kad šiuo klausimu būtų laikomasi suderinto požiūrio. Pirmiau minėtoje ekspertų grupėje taip pat gali būti aptariami taikytini standartai ir atitinkama geriausia patirtis.

Galiausiai, ES yra viena pagrindinių pagalbos trečiosioms valstybėms teikėjų. Komisija bendradarbiaus su valstybėmis narėmis ir tarptautiniais partneriais, siekdama toliau užtikrinti aukščiausią išsamaus patikrinimo lygį, kad ES lėšos ir ekonominiai ištekliai, įskaitant garantijas, būtų naudojami visiškai laikantis ES sankcijų. Komisija pasirengusi toliau bendradarbiauti su partneriais, kuriems būtina didinti pajėgumą šioje srityje.

10 svarbus veiksmas. 2021 m. Komisija sukurs duomenų bazę – Sankcijų duomenų saugyklą – siekdama užtikrinti, kad valstybės narės greitai teiktų jai ataskaitas ir keistųsi informacija apie sankcijų įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą.

11 svarbus veiksmas. 2021 m. Komisija bendradarbiaus su valstybėmis narėmis, kad būtų įsteigtas vienas bendras informacinis punktas, skirtas tarpvalstybinio pobūdžio vykdymo užtikrinimo ir įgyvendinimo klausimams spręsti.

12 svarbus veiksmas. Komisija toliau užtikrins, kad trečiosioms valstybėms, tarptautinėms organizacijoms ir tarptautinėms finansų įstaigoms teikiamos ES lėšos ir ekonominiai ištekliai nebūtų naudojami pažeidžiant ES sankcijas, visų pirma, ji toliau tarsis su ES lėšas naudojančiais partneriais dėl teisiškai privalomų nuostatų, kuriomis būtų siekiama sankcijų laikymosi, taip pat stebės tų nuostatų taikymą.

⁴⁶ 1996 m. lapkričio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2271/96, saugantis nuo trečiosios šalies priimtų teisės aktų eksteritorialaus taikymo poveikio ir tuo grindžiamų ar iš to kylančių veiksmų. (OL L 309, 1996 11 29, p. 1–6).

Darnaus ES sankcijų įgyvendinimo užtikrinimo priežiūra

Komisija, kaip Sutarčių sergėtoja, stebi ir kaupia informaciją apie galimus valstybių narių ES teisės pažeidimus. Siekdama atsižvelgti į informacijos apie ES sankcijų pažeidimus konfidencialumą ir galimas pasekmes apie neteisėtą veiklą pranešantiems asmenims, Komisija sukurs specialią priemonę, kuri palengvins anoniminių pranešimų teikimą.

2022 m. pirmojoje pusėje Komisija parengs veiksmų gaires (į jas bus įtraukti ir kriterijai bei tvarkaraštis), kaip nuo sisteminio ES sankcijų nesilaikymo atvejų nustatymo pereiti prie kreipimosi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą.

Galiausiai, Komisija bendradarbiaus su valstybėmis narėmis, taip pat ir per Ekspertų grupės sankcijų ir eksteritorialumo klausimais posėdžius, kad užtikrintų, jog nacionalinės baudos už ES sankcijų pažeidimą būtų veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios.

13 svarbus veiksmas. Komisija sukurs specialią sistemą, leisiančią anonimiškai pranešti apie sankcijų vengimą, be kita ko, demaskuoti pažeidėjus. Sistema bus užtikrinamas būtinas konfidencialumas.

Dabartinių priemonių, kuriomis kovojama su eksteritorialumu, tobulinimas ir naujų priemonių apsvaistymas

Pastaraisiais metais tam tikros trečiosios valstybės ėmė dažniau taikyti sankcijas ir kitas reguliavimo priemones ES veiklos vykdytojų – tiek fizinių asmenų, tiek įmonių – elgsenai paveikti. ES laikosi nuomonės, kad toks trečiųjų valstybių priemonių, nukreiptų prieš ES veiklos vykdytojus, eksteritorialus taikymas prieštarauja tarptautinei teisei. Šios priemonės, pažeisdamos pagrindinius tarptautinės teisės principus, kelia pavojų bendrosios rinkos ir ES finansinių sistemų vientisumui, mažina ES užsienio politikos veiksmingumą ir riboja teisėtą prekybą bei investicijas.

Nuolatinis glaudus bendradarbiavimas su sąjungininkais ir bendraminčiais partneriais, siekiant kuo labiau suderinti sankcijų režimus, iš dalies padeda užkirsti kelią galimybei trečiajai valstybei nustatyti sankcijas, kurios savo taikymo sritimi ar turiniu skirtųsi nuo ES sankcijų ir būtų eksteritorialiai taikomos taip pat ir ES veiklos vykdytojams. Vyriausiasis įgaliotinis ir Komisija, atsižvelgdami į savo atitinkamas kompetencijos sritis, palaikys nuolatinį dialogą ir bendradarbiaus sankcijų klausimais su trečiųjų valstybių, visų pirma G 7, partneriais, kad užtikrintų geresnį sprendimų dėl sankcijų ir įgyvendinimo derinimą ir prireikus reikštų susirūpinimą dėl eksteritorialaus trečiųjų valstybių sankcijų taikymo.

14 svarbus veiksmas. Bendradarbiavimo sankcijų klausimais stiprinimas, ypač su G 7 partneriais

Blokavimo statusas – tai vieningas ES atsakas į trečiųjų valstybių priemonių, ypač antrinių sankcijų, eksteritorialų taikymą ES veiklos vykdytojams⁴⁷. Kad galima būtų išnaudoti visas Blokavimo statuto galimybes, jis turi būti visapusiškesnės ES kovos su

⁴⁷ Pagrindinėmis jo nuostatomis ES panaikinamas bet koks bet kokio teismo nuosprendžio ir bet kokio administracinės institucijos sprendimo, pagrįsto tomis eksteritorialiomis sankcijomis, poveikis (4 straipsnis); ES asmenims draudžiama laikytis tam tikrų eksteritorialių sankcijų, nebent jie įgaliojami tai daryti (5 straipsnis); ES asmenims suteikiama teisė į žalą, kurią padarė tos eksteritorialios sankcijos, atlyginimą (susigrąžinimo nuostatos; 6 straipsnis).

eksteritorialumu politikos dalis; šiai politikai įgyvendinti Komisija imsis toliau išvardytų veiksmų, kad geriau išnaudotų turimas priemones ir prireikus sukurtų naujų:

- (i) nustatyti aiškesnes 6 straipsnio taikymo procedūras ir taisykles (visų pirma, palengvinti atlyginimą iš atsakovų turto visoje ES);
- (ii) sugriežtinti nacionalines priemones, kuriomis blokuojamas užsienio sprendimų ir nuosprendžių, pagrįstų išvardytomis eksteritorialiomis priemonėmis, pripažinimas ir vykdymo užtikrinimas (4 straipsnis);
- (iii) racionalizuoti 5 straipsnio antroje pastraipoje nurodyto įgaliojimo prašymų tvarkymą, įskaitant reikalaujamos informacijos peržiūrą;
- (iv) prireikus dalyvauti užsienio bylose, siekiant paremti ES bendroves ir fizinius asmenis.

Vertindama tiesioginių užsienio investicijų į ES poveikį saugumui ir viešajai tvarkai⁴⁸, Komisija apsvarstys ir tikimybę, kad dėl sandorio gali būti neteisėtai eksteritorialiai taikomos sankcijos, kurias trečioji valstybė nustatė ES tiksliniam subjektui. Pavyzdžiui, peržiūrint bylas, kai užsienio investuotojai įgyja ES įmonių kontrolę, Komisijai gali prireikti kartu su valstybių narių nacionalinės valdžios institucijomis įvertinti, ar dėl tokio sandorio kyla didesnė tikimybė, kad ES tikslinė įmonė turės paisyti tokių eksteritorialių sankcijų, nepriklausomai nuo šalies, kuri jas nustatė. Toks rezultatas galėtų kelti pavojų ES tikslinės įmonės pajėgumui išlaikyti ypatingos svarbos infrastruktūrą ES arba užtikrinti ypatingos svarbos išteklių tiekimo ES saugumą ir tęstinumą.

Vertinant istoriniu požiūriu, Blokavimo statusas buvo parengtas kaip vieningas ES atsakas į eksteritorialų sankcijų taikymą. Tačiau dėl tokių sankcijų plitimo būtina nuodugniau apsvarstyti galimas papildomas priemones, kuriomis būtų labiau atgrasoma nuo tokių sankcijų ir prireikus kovojama su jomis. Komisija inicijuos bendro pobūdžio svarstymus dėl politikos galimybių modernizuoti ES priemonių rinkinį, siekiant mažinti neteisėto trečiosios valstybės sankcijų ES fiziniams asmenims ir subjektams eksteritorialaus taikymo poveikį. Komisija apsvarstys ne tik galimybę iš dalies pakeisti Blokavimo statutą, kad jis būtų sustiprintas su prekyba nesusijusių atsako priemonių prasme, bet ir kitas priemones, kuriomis pagal ES teisę būtų apsaugomos teisėtos ES veiklos vykdytojų operacijos. Į svarstymo procesą prireikus bus įtraukiami suinteresuotieji subjektai.

Be to, Komisija atlieka savo prekybos politikos⁴⁹ peržiūrą ir ne vėliau kaip 2021 m. ketvirtąjį ketvirtį (ar anksčiau, jei bus būtina)⁵⁰ pateiks pasiūlymą dėl trečiųjų šalių atgrasymo nuo prievartos veiksmų ir dėl tokių veiksmų atrėmimo.

⁴⁸ 2019 m. kovo 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/452, kuriuo nustatoma tiesioginių užsienio investicijų į Sąjungą tikrinimo sistema (OL L 79 I, 2019 3 21, p. 1–14; TUI tikrinimo reglamentas).

⁴⁹ 2020 m. birželio 16 d. konsultacijų pranešimas „Atnaujinta prekybos politika siekiant stipresnės Europos“, paskelbta https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/june/tradoc_158779.pdf.

⁵⁰ 2020 m. rugsėjo 16 d. Ketinimų raštas Pirmininkui Davidui Mariai Sassoli ir Kancelerei Angelai Merkel, paskelbtas https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/state_of_the_union_2020_letter_of_intent_lt.pdf. Taip pat žr. 2021 m. Komisijos darbo programą, paskelbtą https://ec.europa.eu/info/publications/2021-commission-work-programme-key-documents_en.

15 svarbus veiksmas. Komisija apsvairstys papildomas politikos galimybes, įskaitant galimą Reglamento (EB) Nr. 2271/96 pakeitimą, kuriomis būtų siekiama dar labiau atgrasyti nuo neteisėto trečiųjų valstybių vienašalių sankcijų eksteritorialaus taikymo ES veiklos vykdytojams ir mažinti jo poveikį.

6. IŠVADA

Komisija imasi nuoseklių veiksmų ES atviram strateginiam savarankiškumui stiprinti, siekdama didinti ES pajėgumą remti ir ginti taisyklėmis grindžiamą daugiašališkumą ir plėtoti abipusiai naudingus dvišalius santykius, kartu apsisaugodama nuo nesąžiningos ir kenksmingos praktikos.

Komisija vykdys visus pirmiau minėtus veiksmus, siekdama didinti ES ekonomikos ir finansų rinkos infrastruktūrų atsparumą. Komisija užmegs ryšius su trečiųjų valstybių partneriais, siekdama skatinti euro naudojimą, remti euro, kaip tarptautinės pasirinktosios valiutos, statusą prekybos, energetikos ir biržos prekių sektoriuose, gerinti ES sankcijų įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą, taip pat apsaugoti ES veiklos vykdytojus nuo neteisėto eksteritorialaus trečiųjų valstybių vienašalio priemonių taikymo poveikio.

Šios veiklos sritys yra tarpusavyje susijusios ir papildo vienos kitas, o tai, ar ES pavyks jose stiprinti savo poziciją, priklausys nuo daugelio viešojo ir privačiojo sektorių suinteresuotųjų subjektų, visų pirma, nuo Europos Parlamento, ES Tarybos ir ECB. Komisija ragina visus šiuos subjektus prisijungti prie šios strategijos įgyvendinimo, kad Sąjunga galėtų veiksmingai veikti pasaulio mastu, taip pat visos jos ekonomikos ir finansų sektoriaus labui. Komisija nuolat stebės šių veiksmų įgyvendinimą, o 2023 m. ji atliks pasiektų įgyvendinimo rezultatų peržiūrą.